

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 29.septembrī Nr. 1-5/163

Latvijas Republikas Saeimai
saeima@saeima.lv

*Par vides pieejamības nodrošināšanu personām ar invaliditāti
un normatīvo aktu grozījumu nepieciešamību*

Tiesībsarga birojā ir vērsušās vairākas personas ar invaliditāti (kustību traucējumi, pārvietošanas rīcēkrēslā), lūdzot risināt jautājumu par vides pieejamības nodrošināšanu daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās, jo spēkā esošā normatīvā regulējuma dēļ viņām ir liegts brīvi pārvietoties. Proti, apkārtējo cilvēku aizspriedumu un nezināšanu dēļ, ir praktiski neiespējami saņemt Dzīvokļa īpašuma likumā noteikto balsu skaitu pandusu vai pacēlāju ierīkošanai kāpņu telpā, lai personas ar kustību traucējumiem spētu patstāvīgi pārvietoties un dzīvot neatkarīgu, cilvēka cienīgu dzīvi. Personas ir lūgušas veikt grozījumus Dzīvokļa īpašuma likuma normās, kas attiecas uz dzīvokļu īpašnieku kopības kompetenci un nosacījumiem kopības lēmumu pieņemšanai.

2010.gada 1.martā Latvijas Republikas Saeima ratificēja Apvienoto Nāciju Organizācijas konvenciju „Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām” (turpmāk – ANO Konvencija), kas spēkā stājās 2010.gada 31.martā. Likuma „Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām” 2.pantā noteikts, ka „Konvencijā paredzēto saistību izpildi koordinē Labklājības ministrija. Konvencijas 33.panta 2.punktā minēto pārraudzību nodrošina Latvijas Republikas tiesībsargs.”

Normatīvais regulējums

[1] Visupirms jānorāda, - ņemot vērā, ka cilvēki ar funkcionāliem traucējumiem saskaras ar attieksmes un apkārtējās vides šķēršļiem, kas ierobežo vienlīdzīgas iespējas pilnvērtīgi un efektīvi līdzdarboties sabiedrības dzīvē, ir pamats atzīt, ka uz esošo situāciju ir attiecināms Latvijas Republikas Satversmes 91.pants, kas noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. Ar birokrātiskiem šķēršļiem pēc būtības liedzot personai pārvietoties, tiek pārkāpts arī Satversmes 97.pants, kas paredz, ka ikvienam, kas likumīgi uzturas Latvijas teritorijā, ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu.

ANO Konvencijas izpratnē “diskriminācija invaliditātes dēļ” nozīmē jebkāda veida nošķiršanu, izslēgšanu vai ierobežošanu invaliditātes dēļ, kuras mērķis ir traucēt vai pilnībā nepieļaut visu politisko, ekonomisko, sociālo, kultūras, pilsonisko vai citu cilvēktiesību un pamatbrīvību atzīšanu, izmantošanu vai īstenošanu vienlīdzīgi ar citiem, vai kurai ir tādas sekas. Tā ietver visas diskriminācijas formas, tostarp saprātīga pielāgojuma atteikumu. Savukārt

“saprātīgs pielāgojums” nozīmē vajadzīgās un atbilstošās izmaiņas un korekcijas - ja tās konkrētā gadījumā ir nepieciešamas un neuzliek nesamērīgu vai nepamatotu slogu -, lai nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem var izmantot vai īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības.

ANO Konvencijas 9.pants paredz, lai personas ar invaliditāti varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi piedalīties visās dzīves jomās, dalībvalstis veic atbilstošus pasākumus, lai vienlīdzīgi ar citiem nodrošinātu personām ar invaliditāti pieeju fiziskajai videi, transportam, informācijai un sakariem, tostarp informācijas un sakaru tehnoloģijām un sistēmām, un citiem objektiem un pakalpojumiem, kas ir atvērti vai ko sniedz sabiedrībai gan pilsētās, gan lauku rajonos. Šie pasākumi, kas ietver pieejamībai traucējošu šķēršļu un barjeru identificēšanu un likvidēšanu, cita starpā attiecas uz ēkām, ceļiem, transportu un citiem iekštelpu un āra objektiem, tostarp skolām, mājokļiem, ārstniecības iestādēm un darba vietām.

ANO Konvencijas 19.pants noteic, ka dalībvalstis atzīst, ka visām personām ar invaliditāti ir vienlīdzīgas tiesības dzīvot sabiedrībā ar tādu pašu izvēles brīvību kā citiem cilvēkiem, un veic efektīvus un atbilstošus pasākumus, lai atvieglotu personām ar invaliditāti šo tiesību izmantošanu un pilnīgu iekļaušanos un līdzdalību sabiedrības dzīvē, tostarp, ka plašai sabiedrībai paredzētie sociālie pakalpojumi un objekti ir vienlīdz pieejami arī personām ar invaliditāti un atbilst to vajadzībām.

Atzīto tiesību īstenošanā ir būtiski pieņemt tam atbilstošu tiesisko regulējumu, kā arī nodrošināt tā ievērošanu un tādējādi arī kontroli. Arī konvencija pietiekami skaidri noteic, ka dalībvalstis apņemas pieņemt visus atbilstošos likumdošanas, administratīvos un citus pasākumus konvencijā atzīto tiesību īstenošanai; veikt visus nepieciešamos, tostarp likumdošanas, pasākumus, lai grozītu vai atceltu pastāvošos likumus, noteikumus, paražas un praksi, kas rada personu ar invaliditāti diskrimināciju; veikt visus atbilstošos pasākumus, lai likvidētu diskrimināciju invaliditātes dēļ, ko piekopt jebkāda persona, organizācija vai privāts komersants¹.

[2] Šobrīd spēkā esošās tiesību normas Dzīvokļa īpašuma likumā pēc būtības liedz vides pieejamību personām (brīvu pārvietošanos) ar invaliditāti, tādējādi diskriminējot šīs personas. Personas ar invaliditāti ir atkarīgas no citu dzīvokļu īpašnieku pieņemtajiem lēmumiem. T.i., jautājums par personas ar invaliditāti pamattiesībām ir atstāts trešo personu ziņā, kas nav pieļaujams un ir pretrunā ne vien ar Satversmes 91. un 97.pantu, bet arī ANO Konvenciju.

Dzīvokļa īpašuma likuma 16.panta otrās daļas 10.punkts paredz, ka dzīvokļu īpašnieku kompetencē ir izlemt arī citus jautājumus, kurus dzīvokļu īpašnieku kopība noteikusi par tādiem, kas ietilpst vienīgi dzīvokļu īpašnieku kopības kompetencē. Lai pieņemtais lēmums būtu spēkā un saistošs visiem dzīvokļu īpašniekiem, Dzīvokļa īpašuma likuma 17.panta deviņtais punkts paredz, ka ir nepieciešams, lai “par” nobalso dzīvokļu īpašnieki, kuri pārstāv vairāk nekā pusi no visiem dzīvokļu īpašumiem, t.i., 50% + 1 balss. Tādējādi, lai lemtu, piemēram, par pandusa, uzbauktuves vai pacēlāja uzstādīšanu, normatīvais regulējums šobrīd prasa vairāk nekā pusi mājas dzīvokļu īpašnieku piekrišanas, ko savākt vairumā gadījumu ir praktiski neiespējami.

[3] Aplūkojot iespējamu tiesību normu kolīziju, secināms, ka uz kopīpašumā esošo daļu attiecināmi Civillikuma 1067. —1072.panti. Tomēr Dzīvokļa īpašuma likums ir speciālais normatīvais akts, kas regulē tiesiskās attiecības dzīvokļu īpašumā. Vispārējās Civillikuma tiesību normas, kas ietvertas 1067.-1082.pantos, ir piemērojamas, ja tiesiskā attiecība nav regulēta Dzīvokļa īpašuma likumā². Latvijas Republikas Satversmes 105.pants paredz gan īpašuma

¹ Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2019.gada 12.jūlija spriedums lietā Nr. A420291913, SKA-9/2019.

² Latvijas Republikas Augstākās tiesas tiesu prakses apkopojums kopīpašuma lietās. 47.lpp. Pieejams: <http://at.gov.lv/files/uploads/files/docs/2011/kopipasums.pdf>

tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot īpašuma izmantošanu. Tiesības uz īpašumu nav absolūtas. Īpašumam ir jākalpo sabiedrības interesēm, un tiesības uz īpašumu var ierobežot, ja ierobežojumi ir noteikti ar likumu, tiem ir leģitīms mērķis un tie ir samērīgi.

Gan no pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, gan arī no ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām valstij izriet pienākums gan ievērot, gan aizsargāt, gan arī nodrošināt personas tiesības. Pienākums ievērot pamattiesības nozīmē valsts pienākumu atturēties no iejaukšanās personas tiesībās. Pienākums aizsargāt pamattiesības nozīmē valsts pienākumu aizsargāt personas pamattiesības no citu privātpersonu iejaukšanās tajās. Savukārt pienākums nodrošināt pamattiesības nozīmē valsts pienākumu veikt konkrētus pasākumus pamattiesību īstenošanai.³

Tādējādi likumdevējs var paredzēt personu ar invaliditāti tiesības rīkoties bez citu dzīvokļu īpašnieku piekrišanas gadījumos, ja ar to tiek nodrošinātas šo personu Satversmē garantētās pamattiesības uz brīvu pārvietošanos, nodrošinot vides pieejamību. Šajā gadījumā personas pamattiesības uz brīvu pārvietošanos vides pieejamības kontekstā prevalē pār personu tiesībām uz īpašumu.

Normatīvo aktu grozījumi

[4] Saskaņā ar Saeimas likumprojektu datu bāzē pieejamo informāciju secināms, ka 08.01.2020. pieci Saeimas deputāti ir iesnieguši izskatīšanai likumprojektu “Grozījums Dzīvokļa īpašuma likumā” (Nr:545/Lp13) un tas nodots Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijai. Piedāvātais grozījums paredz papildināt dzīvokļa īpašnieka tiesības, lai nodrošinātu vides pieejamību. Proti, tas paredz tiesības dzīvokļa īpašniekam bez saskaņošanas ar pārējiem mājas iedzīvotājiem kopīpašumā esošajā daļā uzstādīt pacelājus kāpņu telpā, atjaunot labiekārtotu laukumu vai piebraucamo ceļu, izbūvēt pandusu, ja dzīvokļa īpašumam ir atsevišķa ieeja, kā arī izveidot apzīmētu autostāvvietu iedzīvotājiem ar invaliditāti.

Savukārt grozījumi Dzīvokļa īpašuma likumā (Nr:685/Lp13), kas šobrīd Saeimā ir 2.lasījumā, izstrādāti, lai atvieglotu ar dzīvojamo māju pārvaldīšanu saistītu lēmumu pieņemšanas procesu (veicinātu lēmumu pieņemšanu par dzīvojamās mājas energoefektivitātes uzlabošanas pasākumu īstenošanu, elektromobilitātes un vides pieejamības nodrošināšanu personām ar invaliditāti) un lai novērstu tiesiskā regulējuma redakcionālas nepilnības un atšķirīgas interpretācijas iespējas. Likumprojekts paredz samazināt dzīvokļu īpašnieku kopības lēmuma pieņemšanai nepieciešamo balsu vairākumu.

08.09.2020. Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas Mājokļa jautājumu apakškomisijas sēdes audio ieraksts liecina, ka abus likumprojektus ir nolemts apvienot.

[5] Tiesībsargs atbalsta likumprojektu virzību un uzsver to nepārprotamo nepieciešamību personu ar invaliditāti pamattiesību ievērošanā, vienlaikus likumprojekta Nr:545/Lp13 piedāvātā tiesību normas redakcija ir precizējama (t.sk., anotācija⁴) vai izsakāma citā redakcijā, iespējams, papildinot citu tiesību normu, piemēram, nosakot izņēmumu Dzīvokļa īpašuma likumā noteiktajā dzīvokļu īpašnieku kopības kompetencē, jautājumā par pandusa izbūvi, pacēlāja un/vai uzbrauktuves uzstādīšanu kāpņu telpā, lai nodrošinātu personu ar invaliditāti tiesības brīvi pārvietoties, nodrošinot vides pieejamību bez pārējo dzīvokļu īpašnieku piekrišanas. Droša projekta izstrāde pandusa, pacēlāja un/vai uzbrauktuves būvniecībai tiks nodrošināta ar būvvaldē

³ Satversmes tiesas 2008. gada 29. decembra spriedums lietā Nr. 2008-37-03

⁴ Likumprojekta Nr:545/Lp13 anotācijā norādīts: “Dzīvokļa īpašuma likuma 17. panta 7.¹ daļā ir noteikts, ka, lai pieņemtu lēmumu par mājokļa pielāgošanu koplietošanas telpās, nepieciešams, lai “par” nobalso dzīvokļu īpašnieki, kuri pārstāv vismaz trīs ceturtdaļas (75%) no visiem dzīvokļu īpašumiem.”

Tiesībsargs vērs uzmanību, ka Dzīvokļa īpašuma likuma 17.panta 7.¹ daļa paredz ¾ balsu nepieciešamību jautājumos, kas skar kopīpašumā esošās daļas lietošanas kārtības noteikšanu dzīvokļu īpašnieku starpā. Pandusu, uzbrauktuves un pacelēju izbūve nebūs attiecināma uz kopīpašumā esošās daļas lietošanas kārtības noteikšanu, bet gan uz citiem jautājumiem, ko dzīvokļu īpašnieki var lemt un kam nepieciešamas 50% +1 balss (vairāk nekā puse).

saskaņoto dokumentāciju un izdoto būvatļauju, kas apliecinās objekta atbilstību Būvniecības likuma prasībām.

Nemot vērā minēto un pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 12.panta 8.punktā noteikto, Saeima tiek aicināta **līdz 01.01.2021.** veikt nepieciešamos grozījumus Dzīvokļa īpašuma likumā, nodrošinot personu ar invaliditāti pamattiesību ievērošanu, tādā veidā novēršot Satversmes 91. un 97.panta pārkāpumus un izpildot ANO Konvencijas prasības.

Ar cieņu
Tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu